

Haridus- ja teadusministri määruste muutmise eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Määruse eelnõuga muudetakse haridus- ja teadusministri 19. augusti 2010. a määruse nr 43 „Õpilase kooli vastuvõtmise üldised tingimused ja kord ning koolist väljaarvamise kord“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 27.05.2022, 70 ning haridus- ja teadusministri 28. augustil 2013. a määruse nr 23 „Kutseõppeasutuse arendustegevust ja õppekasvatustööd käsitlevate kohustuslike dokumentide nõuded ja dokumentide pidamise kord“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 08.09.2021, 3.

Muudatuse peamine eesmärk on täpsustada põhihariduse järgse vastuvõtu puhul vastuvõtutegevuste alustamise ja dokumentide esitamisega seonduvat. Ülesanne on koostöös teiste õigusloomeliste tegevustega¹ seada põhikooli lõpetamine ja õpingute jätkamiseks uude kooli vastuvõtt õpilase vaates õigesse järjekorda. Selleks on vajalik nii gümnaasiumidele kui kutseõppeasutustele ühine aeg vastuvõtutegevustega alustamiseks. Praegu on olukord, kus õpilane saab tingliku vastuvõtuotsuse enne, kui on põhikooli lõpetamise tingimused täitnud. Selline praktika ei ole kooskõlas põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (edaspidi PGS) § 27 lõikes 3 sätestatuga.² Lisaks on täpsustatud vastuvõtuga seonduvat teavet, mis peaks olema avalikustatud kooli veebilehel.

Samuti tehakse eelnõuga tehnilised muudatused, näiteks jäetakse välja vananenud sätted ja ühtlustatakse terminoloogiat.

Eelnõu on ette valmistanud Haridus- ja Teadusministeeriumi üldhariduspoliitika osakonna üldhariduse õppekava ja -vara valdkonna keskariduse arendusjuht Mari Tikerpuu (mari.tikerpuu@hm.ee, telefon 735 0126), õigus- ja personalipoliitika osakonna õigusloome valdkonna õigusnõunik Marili Lehtmets (marili.lehtmets@hm.ee, telefon 735 0289) ning sama valdkonna juht Indrek Kilk (indrek.kilk@hm.ee, telefon 735 0144).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Paragrahvi 1 muudetakse haridus- ja teadusministri 19. augustil 2010. a määrust nr 43 „Õpilase kooli vastuvõtmise üldised tingimused ja kord ning koolist väljaarvamise kord“.

Punkt 1 - Eelnõuga tunnistatakse muudetava määruse § 1 lõige 3 kehtetuks, sest esiteks ei reguleeri määrus nr 43 mitte klassi, vaid kooli vastuvõtmist ja sellest väljaarvamist ning teiseks on sättes viidatud määrus, täpsemalt haridus- ja teadusministri 22. juuli 2014. a määrus nr 67 „Hariduslike erivajadustega õpilaste klassides ja rühmades õppe ja kasvatuse korraldamise alused ning õpilaste klassi või rühma vastuvõtmise või üleviimise, klassist või rühmast väljaarvamise ning ühe õpilase õpetamisele keskendatud õppe rakendamise tingimused ja kord“, tunnistatud 1. jaanuarist 2018. a kehtetuks, kui jõustus põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ja sellega seonduvate teiste seaduste muutmise seadus.³ PGSi muudatuste jõustumisel ei nähtud õigusaktides enam ette hariduslike erivajadustega õpilaste klasse, vaid nimetati erinevad klassid ja rühmad, kus võisid toevajadusega õpilased õppida – õpiabi- või tasemerühmad ning eriklassid (vt PGS § 46 lõige 11). PGSi kehtivas regulatsioonis ja selle

¹ nt haridus- ja teadusministri 15. mai 2024. a määruse nr 17 „Riigieksamite vormid ja ajad, ühtsete põhikooli lõpueksamite ning tasemetööde õppeained, vormid ja ajad 2024/2025. õppeaastal“ kehtestamine ja Vabariigi Valitsuse 11. märtsil 2023. a määruse „Põhikooli riiklik õppekava“ muutmine

² PGS § 27 lõige 3 sätestab, et gümnaasiumi vastuvõtmise eeldus on põhiharidus või sellele vastav välisriigis omandatud haridus. Kõigil on võrdne õigus konkureerida gümnaasiumi astumiseks. Gümnaasiumi vastuvõtmisel võib hinnata isiku teadmisi ja oskusi, kuid vastuvõtutingimused peavad põhinema objektiivsetel ja eelnevalt avalikustatud kriteeriumidel.

³ [RT I, 22.01.2018, 1](https://rt.i.22.01.2018.1).

alusel ei ole kehtestatud üksikasjalikku regulatsiooni õpiabi- ja tasemerühma või eriklassi vastuvõtmise või sealt väljaarvamise kohta. PGS § 46 lõiked 10 ja 11 sätestavad vaid tingimuse, et õpe õpiabi- või tasemerühmas või eriklassis peab olema õpilase vajadustest lähtudes põhjendatud ja ajaliselt piiritletud ning järgida tuleb haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija või koolivälise nõustamismeeskonna või mõlema soovitusi. Õpiabi- või tasemerühma või eriklassi vastuvõtmise otsustab direktor. Otsuse tegemisel lähtub direktor õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul vanema nõusolekust.

Punkt 2 - paragrahvi 2 on täiendatud lõikega 2¹ järgmises sõnastuses – *Kool avalikustab veebilehel kooli vastuvõtuga seonduva informatsiooni, sealhulgas vastuvõtu ajakava, vastuvõtuotsuse kujunemise selgituse, õpilasele kooli õppekavast tulenevate valikuvõimaluste kirjelduse, teabe majutusvõimaluste ja vabade õppekohtade olemasolu kohta.* Vastava regulatsiooni lisamine määрусesse on vajalik selleks, et tagada õpilasele ja tema suunajale (näiteks karjäärispetsialist, karjäärinõustaja, klassijuhataja, lapsevanem) võimalikult lihtsalt olulise teabe kättesaamine konkreetsetes koolis pakutava kohta. Kooli veebilehel ühte kohta koondatud vastuvõtuga seonduv teave peaks hõlmama konkreetset ajakava vastuvõtutegevuste osas, sealhulgas nii üksikute vastuvõtutegevustega seonduvat (näiteks millal ja millisel kujul viiakse läbi teadmiste ja oskuste hindamine või intervjuud ja kus) kui ka õppekoha kinnitamise/õppekohast loobumise tähtaegu. Juhul, kui täiendavalt tuleb esitada avaldus näiteks ARNO keskkonnas, mis on kasutusel juba mitmetes omavalitsustes, on vajalik lisada ka vastav info.

Teine oluline plokk, mida kooli veebilehel avalikustada, hõlmab õppekavast tulenevaid valikuvõimalusi. Viide või link kooli õppekavale on igati asjakohane, kuid eeldus, et iga õpilaskandidaat jõuab kooli õppekavaga iseseisvalt põhjalikult tutvuda, on siiski ülemäärane. Karjäärispetsialistide ja -nõustajate tagasiside põhjal on nii neil kui õpilasel koolide kodulehtedelt keeruline saada head ülevaadet kooli pakutavatest valikutest, sealhulgas sellest, kas valikkursuste toel on võimalik läbida konkreetne õppesuund (nt meedia-, kultuuri-, majanduse-, looduse- vms õppesuund). Õpivalikute tegijat toetab ka info, kus kirjeldatakse valitud suuna läbimisel avanevaid järgnevaid õpiteid kutse- või kõrghariduse tasemel. Õpilaskandidaadile on abiks ka teave valikkursuste kohta, kui õppesuundi koolis pole. See toetab iseäranis nende noorte valikut, kes konkreetset õppesuunal õppimisest gümnaasiumiõpingute vältel veel huvitatud pole.

Õpitee kavandamise hõlbustamiseks on asjakohane kirjeldada mitteformaalõppe sidumise võimalusi gümnaasiumiõpingutega, nt informatsioon selle kohta, kas koolil on koostöö mõne mitteformaalõppeasutusega. Samuti teave, kuidas mitteformaalõppes osalemist (nt spordi- või huvikoolis õpitud) arvestatakse gümnaasiumi õppekava täitmisel ehk milline on mujal õpitu arvestamise protseduur konkreetsetes koolis. Juhul, kui käivitunud on koostöö kutseõppesutusega, on hea kirjeldada võimalusi mõne eriala või üksikute moodulite läbimiseks ka kutseõppes juba gümnaasiumiõpingute vältel. Viimasel juhul on põhikooli lõpetaja vaates kasulik ka teadmine, et gümnaasiumis läbitud kutseõppe kohta väljastab kool õpilasele tõendi, mille alusel tehakse gümnaasiumi lõputunnistusele kutseõppe läbimist tõendav kanne.

Teave majutusvõimaluste kohta on vajalik nii õpilaskandidaadile kui tema perele, et teha logistikat puudutavad otsused. Väikeste gümnaasiumiosade sulgemisega maapiirkondades on haridusränne muutumas õpitee osaks. Mitmel juhul pakub kutseõppeasutuste õpilaskodu võrk ka gümnaasiuminoortele majutusvõimalusi, kui on tehtud vastavad kokkulepped. Kus võimalik, oleks asjakohane tuua kooli veebilehel välja ka ühistranspordi võimalused kooli liikumiseks.

Lisaks on nii õpilase kui tema suunaja rollis olijale vajalik info vabade õppekohtade olemasolu kohta koolis, seda lihtsalt ja kiirelt kättesaadaval moel. Oleme eesmärgiks seadnud, et võimalikult palju Eestis elavaid noori jõuab keskhariduse omandamiseni⁴ ning igapäevale

⁴ Siht: 90% 20 – 24 eagraapist on 2035. aastal omandanud keskhariduse (Haridusvaldkonna arengukava 2021 – 2035).

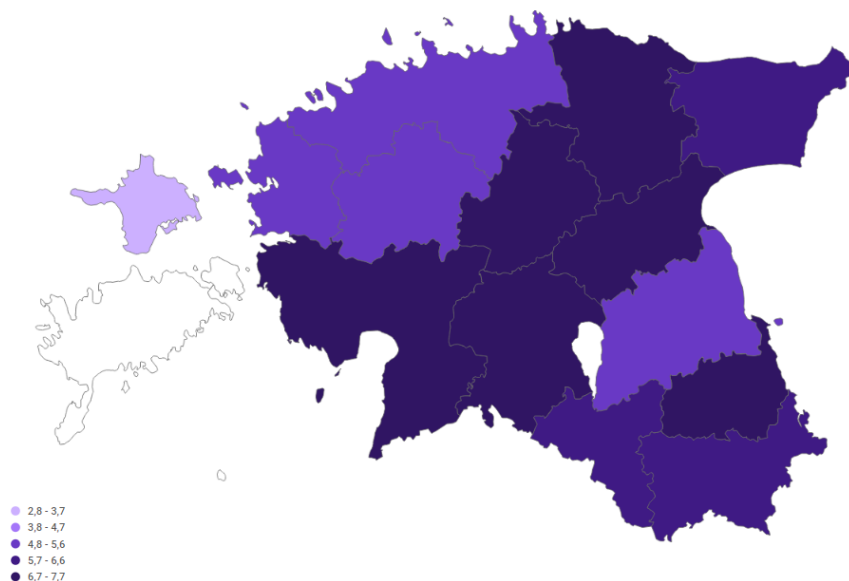
õppimisvõimaluse leidmiseks tuleb kõigepealt välja selgitada, kus on vabu õppekohti nii gümnaasiumis kui ka kutseõppes üle Eesti. Põhihariduse järgne õpingute katkestamise trend on nõ aastaringne ehk sobiva õppekoha leidmisel tuge vajavaid noori on palju.

Potentsiaalset vajadust illustreerib tänane üldkeskhariduse katkestajate arv. Katkestajana käsitletakse noort, kes aasta jooksul õppesse uuesti sisenenud pole. Noorteseire juhtimislaud koondab nii statsionaarses kui mittestatsionaarses üldkeskharidusõppes õppivate õpilaste koguvalimi katkestamisinäitajad⁵. Statistikaameti andmetel oli üldkeskhariduse katkestajaid 2023. aastal 1754 kuni 26-aastast noort (2022. aastal 1421 ja 2021. aastal 1239). Katkestamise osakaalu mõttes läbib Eestit diagonaal (vt joonis) maakondade lõikes, kus enam kui 5% alustanutest õpingud katkestab.

Üldhariduse katkestajate osatähtsus

Allikas: Eesti hariduse infosüsteem (EHIS), statistikaamet

Katkestajate osatähtsus 7–26-aastaste üldhariduse õpilaste hulgas haridustaseme järgi | Üldkeskharidus, 2023

Joonis. Üldhariduse katkestajate osatähtsus

Tegemist ei ole täna koolikohustuslike noortega, kuid keskharidusõpingute katkestamine kasvatab otseselt potentsiaali NEET staatusesse (ei õppes ega tööhõives) sattumiseks⁶. Fakt on ka see, et neli aastat peale põhiharidust on keskhariduse omandanud ca 80% alustanutest⁷. Töö noortega saab alata õppimis- ja hõivevõimaluste leidmisest ning viide vabade koolikohtade olemasolule hõlbustab oluliselt noore edasiste valikute kaardistamist.

Punkt 3 – paragrahvi 3 lõigetes 1 ja 3 tehakse terminoloogiline parandus. Sõna *sisseastuja* on asendatud sõnaga *õpilaskandidaat*. Eesmärk on ühtlustada mõisteruumi üld- ja kutsehariduse õigusaktides. Vastavalt Eesti Keele Instituudi Ühend sõnastiku 2024. aasta versioonile on õpilaskandaadi mõiste ühetähenduslik: *mingisse õppeasutusse õpilaseks kandideerija*⁸. Sisseastuja mõiste on omakorda kahetähenduslik ehk tähistab ka füüsiliselt ruumi sisenemist.

Punkt 4 - paragrahvi 3 lõike 1 punkti 4 muudetakse. Senine tekst *ametlikult kinnitatud ära kirja* on asendatud tekstiga *või kooli poolt kinnitatud dokumendi koopia, kui õpingute alustamise tingimuste täitmist tõendavad andmed ei ole koolile elektroonilise teenuse kaudu registreeritud kättesaadavad*. Muudatuse põhjus on regulatsiooni selgus koolide jaoks. Sõnastus „ametlikult

⁵ <https://juhtimislaud.stat.ee/et/dashboard-6/kogu-eesti-1>

⁶ Mis mõjutab noorte NEET-staatusesse langemist. [Analüüsi aruanne \(2023\)](#)

⁷ Haridus- ja Teadusministeeriumi tulemusvaldkonna „Tark ja tegus rahvas“ 2022. aasta tulemusaruanne https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-06/TUA22_tark%20ja%20tegus%20rahvas.pdf

⁸ Vt Sõnaveebist märksõna õpilaskandidaat ja sisseastuja <https://sonaveeb.ee/search/unif/dla1/dsall/%C3%B5pilaskandidaat/1>

kinnitatud ära kiri“ on praktikas segadust tekitanud selles, kes peab ära kirja kinnitama. Edaspidi kinnitab kool dokumendi koopia.

Teiseks regulatsiooni muutmise põhjuseks on paindlikkuse suurendamise loomine. Õpilane saab vältida lõpudokumendi esitamist ning kool sellest koopia tegemist ja selle kinnitamist juhul, kui kool saab õpilase poolt õpingute alustamise tingimuste täitmist tõendavad andmed (elektroniline tunnistus vmt) kätte elektroonilise teenuse kaudu koolile kättesaadavatest registritest.

Punkt 5 – paragrahvi 3 lõiget 2 muudetakse eesmärgiga ühtlustada terminoloogia – *sisseastuja* on asendatud terminiga *õpilaskandidaat*. Selgitus punkti 3 juures.

Punkt 6 – paragrahvi 3 täiendatakse lõikega 8. Uues regulatsioonis sätestatakse, et gümnaasiumisse vastuvõtu korraldamisel hinnatakse õpilaskandidaadi teadmisi ja oskusi pärast kõigi ühtsete põhikooli lõpueksamite tulemuste avaldamist eksamite infosüsteemis. Õpilaskandidaadi teadmiste ja oskuste hindamise alguskuupäevast teavitab Haridus- ja Teadusministeerium koole veebilehe kaudu. Eesmärk on seada põhikooli lõpetaja jaoks loogilisse järgnevusse põhikooli lõpetamine ning gümnaasiumisse või kutseõppesse astumine. Ühtlasi saab gümnaasium sellisel juhul võtta arvesse juba põhikooli ühtsete lõpueksamite tulemusi.

Ühtsete põhikooli lõpueksamite ajad on vastavalt ministri määrusele⁹ toodud senisest varasemaks ehk algavad 2025. aastal juba aprillis. Sellega seondult on ka eksamitulemused teada varem ning asjakohane on neid võimalusel kasutada ka juba sisseastumisel, et vältida hinnatud pädevuste korduvhindamist. Vastuvõtutegevuste algus on edaspidi seotud ühtsete põhikooli lõpueksamite tulemuste avalikustamise tähtajaga. Mõne päeva lõikes võib tulemuste avalikustamine iga-aastaselt erineda, seetõttu pole asjakohane ministri määruse tasandil fikseerida konkreetset kuupäeva. Muudatuse jõustumisel teavitab Haridus- ja Teadusministeerium koole hiljemalt vastuvõtule eelneva õppeaasta alguseks ka vastuvõtutegevustega alustamise tähtajast. 2025. aastal on vastuvõtutegevuste algusajaks 17. mai. Info jõuab kõikide koolideni läbi Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehe.

Paragrahvi 2 muudetakse haridus- ja teadusministri 28. augustil 2013. a määrust nr 23 „Kutseõppeasutuse arendustegevust ja õppekasvatustööd käsitlevate kohustuslike dokumentide nõuded ja dokumentide pidamise kord“.

Kehiva määruse § 7 lõike 2 loetelus sätestatakse, mis tuleb määrata õppekorralduseeskirjas. Eelnõuga tunnistatakse määruse § 7 lõike 2 punktid 3 ja 15 kehtetuks ja sellega jäetakse esitatud loetelust välja kooli vastuvõtu korra ning väljaarvamise tingimuste ja korra määramine õppekorralduseeskirjas. Õpilase kutseõppe tasemeõppesse vastuvõtu ja tasemeõppest väljaarvamise kord reguleeritakse edaspidi kutseõppeasutuse seaduse § 25 lõike 5 ja § 34¹ lõike 2 alusel antava ministri määrusega „Õpilase kutseõppeasutusse vastuvõtu ja kutseõppeasutusest väljaarvamise kord“. Nimetatud määruses nähakse ette, et vastuvõtutingimused, hindamiskriteeriumid, ajakava kehtestab direktor. Õppekorralduseeskirja kinnitab aga kooli nõukogu. Kuna õppekorralduseeskiri reguleerib õppekasvatustööd koolis ning kooli vastuvõtmine ja väljaarvamine ei ole osa õppekasvatustööst, siis ei ole vajalik neid dokumente määrata õppekorralduseeskirjas.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõuga seotud Euroopa Liidu õigusakte ei ole.

⁹ Rügieksamite vormid ja ajad, ühtsete põhikooli lõpueksamite ning tasemetööde õppeained, vormid ja ajad 2024/2024. õppeaastal, [Rügieksamite vormid ja ajad, ühtsete põhikooli lõpueksamite ning tasemetööde õppeained, vormid ja ajad 2024/2025. õppeaastal](#)–Riigi Teataja

4. Määruse mõjud

Õpilase jaoks on edaspidi suurim erinevus selles, et vastuvõtutegevused gümnaasiumisse sisseastumiseks algavad pärast põhikooli ühtsete lõpueksamite tulemuste avalikustamist. Arvestada tuleb edaspidi sellega, et põhikooli lõpueksamite tulemusi võivad vastuvõtvad koolid kasutada sisseastumisel ühe tingimusena.

Kooli vaates tekib selgus, millal on võimalik alustada õpilasega vahetult seotud vastuvõtutegevustega. Konkreetne tähtaeg on vajalik tervikuna nii vastuvõtutegevuste planeerimiseks, kui ka nende läbiviimise korraldamise kavandamiseks. Ühtsete põhikooli lõpueksamite ajad on vastavalt ministri määrusele¹⁰ toodud senisest varasemaks, algusajaga juba 21. aprillil 2025. a. Sellega seonduvalt on ka eksamitulemused teada varasemalt ning asjakohane on neid võimalusel kasutada ka gümnaasiumide vastuvõutuprotsessis, vältimaks samade pädevuste korduvhindamist.

Õpilase õpitee valikute tegemise ja õpilase suunajale õpilase toetamise hõlbustamiseks on edaspidi iga gümnaasiumi veebilehelt võimalik lihtsalt ja koondatud kujul leida teave nii vastuvõutuprotsessi ajakava, õppekavavalikute, majutusvõimaluste, kui ka vabade õppekohtade kohta. Tervikuna ühtlustub teave, mida vastuvõtuga seonduvalt on võimalik koolide veebilehtedelt leida.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too kaasa otseseid kulusid. Selle asemel võib määruse rakendamine tuua kaasa kokkuhoiu, kui vastuvõtutingimusena loobutakse eraldiseisvalt matemaatika või eesti keele vastuvõtutestide läbiviimisest, sest ühtsed põhikooli lõpueksamid juba möödavad samu pädevusi.

Vastuvõutuprotsessi korralduse puhul on koolil tarvilik läbi mõelda ajakava, mis võib eelmistest aastastest erineda, sest vastuvõtutegevuste algusaeg määratletakse edaspidi keskselt Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt.

Gümnaasiumidel on vajalik vaadata üle tänane kooli veebilehel avalikustatud vastuvõtuga seonduv teave ning seda vastavalt määruses kirjeldatule täiendada. Kun koolid muudavad ja täpsustavad ka praegu iga-aastaselt vastuvõtuga seotud teavet, pole tegemist täiendava uue ülesandega.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatati kooskõlastamiseks Eesti Linnade ja Valdade Liidule ning arvamuse avaldamiseks Eesti Koolijuhtide Ühendusele, Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteaedade Ühendusele, Eesti Eraüldhariduskoolide Ühendusele, Eesti Õpilasesinduste Liidule, Eesti Kristlike Erakoolide Liidule, Eesti Lastevanemate Liidule, Eesti Õpetajate Liidule, Eesti Õpetajate Ühenduste Koostöökojale, Eesti Haridustöötajate Liidule, Eesti Lastekaitse Liidule,

¹⁰ Riigieksamite vormid ja ajad, ühtsete põhikooli lõpueksamite ning tasemetööde õppeained, vormid ja ajad 2024/2024. õppeaastal, [Riigieksamite vormid ja ajad, ühtsete põhikooli lõpueksamite ning tasemetööde õppeained, vormid ja ajad 2024/2025. õppeaastal–Riigi Teataja](#)

Eesti Koolipsühholoogide Ühingule, Eesti Eripedagoogide Liidule, Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühendusele.

Eelnõule märkusi ja arvamusi ei esitatud.

Ülle Matsin
Üldhariduspoliitika osakonna juhataja